

نومرو : ۹۷

اداره خانه

ایستانبول . جفال اوغلنده

دائرة اجتهدده

“ Idjtihad ” Constantinople

دوردنچی سنه

اجتهاد

۱۳ مارت ۱۳۳۰

آبونه

سنه لك آلتی آیلق

تورکیا ایچین : ۵۰ غروش ۳۰ غروش

ممالك اجنبیه ایچین ۱۵ فرانق ۸ فرانق

نسخه سی ۵۰ یارم

حریت فکریه یه خادم

پنجشنبه کونلری حیقار اجتماعی، ادبی مجموعه

مدیر مرخص : الہامی صفا

سقوط اسلام تاریخی اوکنده

جنکیز، هلاکو، تیمورلنک

— ۲ —

جنکیزک ظهورنده مدنیت اسلامیہ نہ حالده ایدی ؟
« اولون ئمکه » نك، كچدیکی یرلره قان و آتش کوتوره ن
بومدهش اوغلی تاریخ میداننه کلدیکی زمان مدنیت
اسلامیه ادوار ابتدائیه سنی ا کمال ایله فیضه، تکمله برشتاب
برقی ایله قوشیوردی .

واقعا اسلام دولتری تشته اوغرامشدی . بغداد
عباسیلرینک ضعف اداره سندن کریزان برچوق مستقل
دولتر، ایالتلر میداننه کلهشدی . لکن بوسیاسی افتراقلر
هر حالده مدنیت اسلامیہ نك توقف وزوالنه سبب دکلدی .
اوزمان بغدادده خلیفه عباس حاکم دی، « صلاح الدین
ایوبی » شرقد « قدس » ی آلمق ایچون قیام ایدن اهل صلیب
اردولرینی منهزم و پریشان ایتمشدی . جوارزمیلر ایسه
سجستان، کرمان، طرشان، خراسان، فارس،
ماوراءالنهر قطعه لرینی حاوی بردولت میداننه کتیرمشلردی .
برچوق اسباب سیاسیه مبنی برچوق مستقل دولترلر
میدانه کلمکه برابر حکمدار و تبعه مسلمان ایدی . بونلرک
ارالرنده کی مناسبات سیاسیه ده شیمدی خرسیتیان دولترلرک
آراسنده کی مناسبات کبی ایدی .

بونکله برابر هپسی ده عین حمای فعالیتله مدنیت
اسلامیه نك ایلروله مسنه چالیشیور و حکمدارلر علمایی،
ادبایی، احباب فن و صنعتی حمایه و تشویق، اعزاز و تکریم
ایتمکله فخر ایدیوردلردی . ایشته خوارزمیلرک حکومت
معظمه سی بویه ایدی .

علم و فن اسلام دیارنده بتون فیض بی نهاییه سنی
کوستریوردی . بغداد، اوپله بر حاله کلهش، مدنیت
اورتبه ترقی ایلشدی که بغداد چارشوسی هر حالده بوکونکی
اوروپا پازاری گبی ایدی . صنایع او قدر ترقی
ایتمشدی که بر قویوچینک اعمال ایتدیکی کردنلکه

۷,۰۰۰,۰۰۰ درهم فیأت ویرلیدی حالده حریف استغنا
ایدیوردی . شومثال صنایعک نه قدر ترقی ایتدیکنی اثبات
ایتمکله برابر صنعتکارک استغناسی ده صنعتک نه رتبه مظهر
رغبت اولدیغنی کوسترر .

عباسیلرک عصر حکومتده یالکزر بغداد شهرنده
تجاردن و صنایع اربابندن اولمق اوزره بیکدن زیاده
میلونه صایله بیلور . حیات اجتماعیه بتون انکشافات
طبیعیه سیله کورینیوردی .
بشریتک شو تکمل فیاضانه سی مدنیت اسلامیہ
سایه سنده ایدی .

رسم، موسیقی، شعر بو اخوات جمیله اسلام دیارینک
نازلی اولادی ایدی . بوکون مادام ره ژان، سارابه رنار
کبی همیزک تقدیرلرله یادایتدی کمز صنعتکارقادیلر، اسلام
دیارنده او قدر چوغالمشدی که هر یردن بونلرک بارگاه
صنعتنه جواهر تقدیر یاغیور، مغنیه لر، موسیقی شناسلر
بر موقع بالای حرمت قازانیوردلردی .

« ابراهیم الموصلی » کبی « رشید » ک مغنیه سی هر حالده
« واغنه » دن مسعود بر حیات رفاهه مالکدی .

سمرقند شهری او قدر بدایع آثار ایله پیراسنه بر مرکز
مدنیت ایدی که شهرک قپوسندن کیرمزدن اول دست
بشیرک تماس سحاریله دالغالانان صحرائک حضارت و لطافتی
بوراده معظم بر مدنیتک عالی اثرلرینی کوستریوردی .
بوش قلمش بر قارایش طوپراق یوقدی . شهرک اطراف
دورت ساعت مسافه به قدر جابجا بستانلر، باغلر، باغچه لر
ایله دونامشدی .

کلر، کلنلرله مزین باغچه لرده دلربا طرحرلر اورتیه سنده
تلطیف نظر ایدن سایه دار آغاچلر آراسنه کومولش
دلپذیر و مطرا کوشکلر، انسانی حیران صنعتی ایده جک
برطرز معماریله یاپلمشدی که صنعتک بودرین انجه لکلری
قارشوسنده لال و خاموش قالمق ایچون، بوکون او محتم
بنالردن قومیش، دست تخریب زماندن تخلصه الیمزه انتقال
ایتمش کوچوک برستون باشلیغی، بر دیواری تزین ایدن

بر چینی پارچه سی بزه بورقت صنعتکارانه‌ی کوسترمکه کفایت ایدیور!

حرم دائره‌لری او قدر محتشم، او رتبه مزیندی که بر سالونه کیریلنجه اوراده کورینن بدایع صنعت بوانسانلرک نه قدر نفائسپرست ذوق سلیم اربابندن اولدیفنی اثباته کفایت ایدردی. یوکسک پنجره‌لری اوسته سراپادیای بیاض اوزرینه ایشلمش صاری چیچکلره مزین پرده‌لر غایت آغیر صیرمه‌لردن یاپلش قوردونلر ایله زرین کار سققلره طوتدیریلوردی.. سالونک سقف مزیننده او قدر بدیع ولطیف لوح‌لر مرسم ایدی که او عصرک قدرتکار فورچهلر قوللانان رساملرنده کی میل معالی‌یه دلالت ایدیوردی.

بو مستثنا کوشکلرک اوکنده آهنگدار بر رشاشه سوداوی ایله آقان صولر، بلور حوضلر اورته‌سنه بر غمغه‌نازان ایله دوکولده‌کاری زمان، فواره‌لردن صیجریان قطرات ماء کونشک منبرات ضیائیه‌سنی عکس ایتدیره‌ن بلور پاره‌لره چارپه‌رق کوزلری الوان کونا کون ایچنده قاماشدیریلوردی. حوضلرک اطرافنده او قدر مستثنا شیمنلر یاپیلوردی که بوکون اوروپاده، سرایلرده راست کلدیکمز لطیف پارقلر ایشته‌بونلردن آلمشدر. هر طرف شاد و خرم، سوسلو حجره‌لردن چیقلنجه بر هوای معطر اورته‌سنه اینیلوردی.

کوشکلرک زمینی حالا ایرانده پک ضعیف بقایای صنعتکارانه‌سنه قاووشدیغمز ایپک خالیلره دوشمنشدی. خالیجیلق او قدر مترقی بر حالده ایدی که حتی سمرقند سراینک «آلتون‌سالون» نده حکمدارک تصویر هایوتی حاوی بدیعه صنعت، بر سجاده مفروش ایدی.

سدرلر ایپک و صرمه ایله قاریشیق ایشلمش صاری و بیاض ستره‌لر ایله اورتولیوردی.. باش و آرقه یا صدقلری، کوشه‌یه دایداقلری مربع‌الشکل یا صدقلر غایت صنعتکارانه اینجولر ایله ایشلمش قوش و بهار چیچکلری رسم‌لریله مزیندی!

بخارا، سمرقند و وراء‌النهر شهرلری مدنیت اسلامی و شرقیه‌نک مرکز فعالیتی ایدی. سمرقندک عالی بنالری بویوک مدرسه‌لری؛ مزین سرایلری مؤسس بر مدینتک آبدات مخلده‌سندن ایدی. بخاراده یالکزی‌یدی یوز سکسان بش مدرس واردی. بونلرک هر بری منسوب اولدقلری شعبات علمیه‌نک متخصصی ایدی. حامی علما اولق فضیلتی بین‌الا کابر بر مسابقه مفتخرانه آچیلمنه سبب اولیوردی. هر کس نور آریوردی. دیار اسلامک بوتوری معیشت واذواق حیات و سعت ویرمشدی. اینجه‌لن طبایع ذوق صنعت ایله الفت ایدیوردی.

شعرا، ندما هر حالده صف اولینده ایدی و بر مملکتک تهذیب و تعالیسی ایسه آنجق اونک افکار و حسیاتنه حاکم اولان ادبایسه شعرایسه ممکندر.

سمرقندک او معظم مدرسه‌لری، محتشم سرایلری، معلا جامعلری، مائی برسمایه دوغرو یوکسله‌ن مناره‌لری اوراده بر حیات مدینتک موجودیتنی اعلانه کافی ایدی.. دهاها اوزاقدن شهره باقیننجه دورادور افقلرده پیدا ونهان تلعات ایله تلطیف نظر ایدن مهیب یالیزیلی قبه‌لر کورینیوردی. سمرقند شهرنده یالکزی قرق‌بیگ صنعتکار موجود ایدی. هر طرف شاد خرم هر گوشه‌ده بر فیض بیهوش ایله دایما یوکسلمکه آماده بر حیات شوقاشوق کورینیوردی. حامی بر فعالیتله مدنیت اسلامی‌نک اسباب تکمل و تعالیسی احضار اولنیوردی. اصول تحصیل و تربیه اکثر اصالت ذکا اربابی یتشدیره‌ن بو محیط محصولدارده عرفان اردوسنک افراد منورینی آرتدیریلوردی.

طرز تلبس بیلهمیل زینت و احتشامی کوستیریوردی. بتون دیپالره، اطلسلره بورونمش بر خلقلک بر بهار صباحنده تابنده بر کونشی سلاملاق ایچون باغچه‌لره چیقدیفنی کورمک هر حالده بر بازار کونی یورولان اعصابی بر آزدیکلندیرمک ایچون بولونیا اورمانه قوشان شیمدیک یارس خلغنی کورمکله مساویدی.

بوكون سمرقندده منظور اولان آثار باقیه تیمور
واخفادینه عائد برقاج خراب سرای پارچه سی ، تره
یقینتیسی ، مدرسه بوزوتیسندن عبارت ایکن جابجا
مادراءالنهر سلطنتک اوفاق تفک طاشلری ، آلوده تراب
اولمش قبه پارچه لری عنعنه اهلایده قالان منقولات بزه
اوراده نه معظم برمدنیتک جنکیز اردوسی استیلاسنه قدر
حکمران اولدیغنی کوستریبور .

ابولیت ، شمس الدین ، رکن الدین ، مجدالدین ،
نجم الدین کبری کی علما ، اطبانک مهدظهوری اولان
بودبخت مرکز مدنیده حکمران اولان تورک سلاله سی
شاه مطلق اولدینی حالد علماک صلابت وشجاعت
مدنیه سی اداره نک هرشعبه سنده حس اولیوردی ...
فساد اخلاقه دوشن سرایک بتون شناعت ظلمکارانه سنه
قارشی طوراجق قدر صلابت و جرأت حکیمانه ایله تمیز
ایدن برسلسله علما وفقها موجود ایدی .

والده ترخانک عشوه جازرباسندن شبه له نن سلطان
تککش ، مغدورآ شهید ایتدیکی مجدالدین کی بررکن
علمک خون معصومندن اورکه رک نجم الدین کبرایه دخالت
ایتدیکی زمان اونک حضورینه بیوک برتپی دولوسی آلتون
وجوه رات تقدیم ایتمشدی . نجم الدین ، اونلری براستغای
حکیمانه ایله ردایدرك بو حرکتی آنحق باشیله اوده یه جگنی
بی محابا سویله یه جگ قدر برلسان شجاعتک موجودیتی حیات
مدنیتک اوعهده مخصوص اداره مستبده ومطلقه ده بیله
نه بیوک تأثیر کوستردیکی اثباته کفایت ایتزمی ؟

صفد قطعه سنک مدنیتی حقنده بر فکر اجمالی حاصل
ایتمک ایچون قرق آلتی فرسخ طولنده و اوتوز آلتی
فرسخ عرضنده اولان بر ساحه ده بر برینه بتیشک
مرعالر قویون سورولریله طولو ... جابجازمرد کی
ترالار کنارینه متصل سایه دار میوه آغاجلری اورته سنده
برالماسپاره کی پارله ایان هپ بیاض کویلری ، قصبه لری صیق
صیق منظور اولدیغنی کوز اوکنه کتیرمک کفایت ایدر .
بومعموره لره کوک موغوللر هجوم ایتدیکی زمان چوراق

سمرقندلیلرک اعماق روحنده بر میل بدایع واردی .
بوراده صنایع نفیسه معظم وامین خطوه لرله یورورکن
بخاراده علوم عقلیه وفقلیه انتشار وتوسع ایلوردی .
سمرقند کتبخانه سنده قرق بیک جلد مجلدات علمیه
موجود ایدی و هرکون بو کتبخانه یی زیارت ایدن طلبه نک
مقداری آرتیوردی .

محصولات فکریه او قدر چوغلالمشدرکه جنکیز خانک
پیشدار قوماندانی (جه) نک یاقوب ییقیجی عسکری بو
کتبلری حیوانلرینه چیکنه تیرکن موغول اتلری آلتدن
پارچه پارچه قورتولا بیلن آثارک بقایای مظلومی قارشو-
سنده بزبوکون بیان تقدیر وحیرتدن منع نفس ایده میورزا!
جنکیز اردوسنک ألیله ، زرافشان نهرینک جدوللرنده
بریغین چامورحاله کتیریلن بو آثار شو حیوانجه هجومک
بهیمی نتیجه سیله انقطاعه اوغرامسه یدی بوکون تورک
ایللرنده ده حرمت جهانی جالب بر « کتبخانه ملی »
بولنه جقدی !

بغداد کتبخانه لرله مدارس ایسه « هلاکو » عهدنده کی
مدنیت اسلامییه یی یازارکن تفصیل ایدیه جکدر .

جنکیز اردوسی سمرقند اوکنه گلزدن اول بوشهرک
اک طوغری برحسابه کوره درتیوز یکرمی بیک نفوسی
وار ایدی . و سمرقند شهری هرچشید میوه یتشدیره ن
باغچهلرندن قطع النظر صنایع نسجیه ایله اشتهار ایتمشدی .
شال ، سجاده ، ایپک قوماشله ، سلاحلر اوانی تزینیه
وبیتیه سیله جهانک تجارتنه قاریشمشدی . سمرقند دباغنده
فوق العاده مترقیدی . ماوراءالنهر دن قافقاس ، روسیا ، بحر
سیاه سواحلنه قدر سختیان ، کوسه له یتشدیرن دباغخانه لری
موجود ایدی . صابون یاپان اعمالا تخانه لر خوقند قپوسنک
خارجنده ایدی . طاشکند قپوسنک خارجنده « شاه
زنده » نک تربت صنعتکارانه سی و بتون زواری حیرتله
دوچار ایدن جامع شریفک صنایع تزینیه ومعماریه سی
بوراده آثار مدنیه نک بیوک بر خواهشله میدانه کتیرلمکده
اولدیغنه دلالت ایدر .

نتیجه ده مضرت واردر : اوزمان شجره انقلابك يالكنز
ثمرلری محو اولماز، يپراقلىرى ، داللىرى وحتى گووده سى ده
قربان اجتهاد و امتيازى اولور. بونى تاريخك اختيارلامش
سنه نرينه صورمايه حاجت يوق . داهانه مكله ين سنه لرى ده
اقرار ايده بيلير ، اوقادار بارزدر .

جمهورلى سوق و اداره ايدين كزیده لر در . فقط
كزیده لر قوتلرينى ينه جمهورلردن آليرلر . بويله اولما .
سهيدى يا ووز سلطان سليم مصرى فتح ايتمش ، چالديران ده
شاه اسماعيله غلبه چالمش ديه ميه جك ايدك . كزیده لر
يالكنز كندى منفعللرينى دوشونورلر سنه جمهوره انقلاب
فكرى ویرمكدن تحاشى ايدرلر ؛ خافان سابقك زمره
منوره تلقيناتدن قورقلارى كي... كزیده لر منفعللرينى
جمهورك منفعتيله مشترك عدايدنجه كنديلرينه رهبر و سائق
اولان انقلاب فكريدن اولرك ده حصه مند اولمالرينى
ايستلر .

زاممداران امورمرك بوايكنجى قسم كزیده لر در
اولديغه شبه يوقدر . چونكه اولماسهيدى بويله بر كتاب
انتشار ايده مزدى . سيميدى بوتون آنالر ، بوتون بابالر
بوتون مکتبلرك معلملرى ، مبصرلرى ، مديرلرى ، شو
«صحيفة تنقيد» ده موضوع بحث ايده جكم ككتابك محتوياتى
نظر اهميته آلمالى و تعليم و تربيه ده محتاج اولديغمز مسعود
انقلابك اساسلرينى قويماليدرلر . چونكه بو اولمايجه
نه ياييلسه بوشدر . شو عاطل جمهورك يرينه فعال بر جمهور
اقامه سى اسبابى تأمين ايدلدنجه بوملكت ياشاماز . چونكه
— كچن هفتك «صحيفة تنقيد» نده ده يازديغم كي — مدنيت
كرءارضى طفيليلردن تطهير ايتك غايه سنى تعقيب ايديبور .
هيچ كيمسه يه قباحث بولمايم . قباحث نه حكومتك ، نه ده
حكومتى نه زن اوروپانك در . قباحث بزم : آنارك ،
بابالرك ، معلمرك در . فقط بونى اويويان بر ملتة ناصل
آكلاتمالى؟

كتابك اسنى سرلوحه مده يازبلى ! تعليم و تربيه ده
انقلاب . صاحبي دارالمعلمينده فن تربيه ، يازى و آل

قزغين چوللردن اوغرا يارق هر طرفه قان و آتشدن ماعدا
هيچ برشى كوتورمه ين بوار دو شو عظمت مدنيتكارانه
قارشوسنده شاشيرمش ، انسانلرك مساعى عاقلانه نتيجه سيله
نه قدر بيوك بر رفاهه مالك اولدقلىنى كوره رك بوراده
نه وارسه هان هپسنى ياقوب بيقمشلىرى .

بخاراك اوچيوزى متجاوز جامعى ، اوقدر مدرسه لرى
بوراده كي حيات علميه يى اثباته كفايت ايلر .

جنكيز بخارا جامعه سراپا انسان و مسلمان قانيله
بولاتمش حيوانيله برابر كيره رك محراب اوگنه كلديكى
وقت ، كول و آتسه چويرديكى معمورلرك اسباب تخرينه
بر رنك مشروعت و يرمك قصديه حضور دهشتنارنده
ايكى بوكوم ايكيلمش بدبخت بر خلقه « بن بر بلاى
آسمانى يم . سزك كناهلر يكنزك جزاسنى ويريورم » ديمشدى .
هيئات ! اوكنه كار عدايديلن تورك مسلمانلرينك ماوراءالنهر ده
ميدانه كتيردكلرى معظم مدنيت « تهموچين » ك كنهكارلره
تطبيق ايتديكى جزانك آتشلىرى آلتنده مبدل رماد
و تراب اولدى ، كيتدى !

محمد شرف

ادرنه

صحيفة تنقيد

— تعليم و تربيه ده انقلاب —

نتيجه سى مسعود اولان هر تورلو انقلاباتك مصدري
ووالدى تعليم و تربيه ده كي انقلابدر . انقلابات اداريه ،
انقلابات سياسيه اكر براحتياج تكامله جواب ويره جك
صورته و قوعه كلكش ايسه مطلقا او انقلابك عامللرى
جريان عمومى ادارى و سياسى يه قارشى طورده جق بر انقلاب
فكرى ايله مجهز قافالردر . بو قافالر كميته يك محدود
اولور و بر نقطه كماله طوغرو سوروكله مك ايسته دكلرى
جمهورء او انقلاب فكريدن محروم قاليرسه اك ثمره دار
انقلابره قارشى ارتجاعلر ، عكس العمللر حاضر لانير .